

VALUCH TIBOR

Területi egyenlőtlenségek Magyarországon a rendszerváltás után, különös tekintettel az egykori ipari településekre

A településpolitikát és a társadalom térbeli elhelyezkedését tehát az 1989–1990-es rendszerváltás jelentősen befolyásolta. Alapvetően megváltoztak a települések fejlődését/fejlesztését befolyásoló tényezők, az állami beavatkozás, a bürokratikus koordináció, a központilag elosztott források helyét átvette a piac, ami nyilvánvalóan előtérbe állította a gazdasági racionalitást a telepítő tényezők vizsgálata és a beruházási döntések során, de továbbra is fontos maradt a helyi vezetők rátermettsége, kapcsolati tőkéje is. Az 1990-es évek első felében láthatóvá vált, hogy a magángazdaság és a külföldi beruházók telephelyválasztása lényegesen eltért az 1989–1990 előtt preferált területektől. A szolgáltatóipar gyorsan túlsúlyba került a gyáriparral, ezen belül is a gyorsan összeomló hagyományos nehéziparral szemben, ennek következtében azoknak a területeknek a fejlődése vált gyorsabbá, amelyek képesek voltak a változásra. A kilencvenes években a gazdasági szerkezet gyökeres átalakulása funkcionális szempontból is átértékelte a magyarországi településhálózatot. Új „területi depressziós” vidékek alakultak ki, többnyire a szocialista nehézipar” hagyományos területein Ózd, Komló, Salgótarján, Miskolc-Diósgyőr, ahol a korábbi meghatározó ipar, bányászat funkcióvesztése után a lakosság elvándorlása és/vagy cserélődése is felerősödött. Bár az elvándorlás – főként az alacsony társadalmi helyzetben levők számára – egyes településeken igen gyakran áthidalhatatlan nehézségekbe ütközött, hiszen a tartósan magas munkanélküliséggel jellemezhető településeken megállt az „idő”, leértékelődtek és nehezen eladhatóvá váltak az ingatlanok a fizetőképes kereslet drasztikusan visszaesése miatt. Az itt élőknek többségének is többnyire a lakása vagy a háza volt az egyetlen mobilizálható tőkéje, amire máshol új egzisztenciájuk megteremtését alapozhatták volna. A hosszabb időre bezáródó településeken a leépülés folyamata helyenként drámai mértékűvé és – helyi erőből – gyakorlatilag visszafordíthatatlanná vált a kétezres évek elejére. A képzett, de viszonylag olcsó munkaerő, a jó infrastruktúra egyes területeket felértékelte, míg a korábbi, monokultúrás ipari vagy nehezen megközelíthető – mezőgazdasági – területek leértékelődtek. Az itt

élő, életüket alapvetően államszocialista korszakbeli viszonyokra felfűző emberek nagy része tartósan kiszorult a munkaerő-piacról, és néhány év alatt fokozatosan elvesztette az oda történő visszatérés esélyét is. Helyi példák elemzése révén ezt a problémakört tekintem át előadásomban.